

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ КРЕДИТНИМИ СПІЛКАМИ

С.О.КОВАЛЬОВ – здобувач, Міжнародний університет
бізнесу і права, м.Херсон

Постановка проблеми. В останні роки державна влада приділяє чимало уваги вирішенню питань розвитку аграрного ринку України. На даний момент основними учасниками аграрного ринку є сільськогосподарські підприємства, що утворилися після реформування КСП, фермери та власники особистих селянських господарств. Кожна з цих груп займає своє місце на аграрному ринку, при чому частка ринку кожного з учасників сильно коливається залежно від виробництва окремих видів сільгосппродукції. Для виробництва сільськогосподарської продукції всім учасникам аграрного ринку потрібні основні засоби та оборотні кошти. Доволі ефективним механізмом поповнення й оновлення основних засобів виробництва та збільшення оборотних коштів є залучення кредитних ресурсів. Існує декілька схем використання кредитних ресурсів. Основною з них є використання кредитних ресурсів, які надаються банківськими установами. На жаль, скористатися ними можуть лише великі сільськогосподарські підприємства. Малі фермерські господарства та особисті селянські господарства мають обмежений доступ до банківських ресурсів. Основними причинами є незначні розміри таких сільськогосподарських товаровиробників, значні затрати на оцінку й супровід кредиту, відсутність застави. Останнім часом використовувалися різні альтернативні фінансові механізми для задоволення потреб малих товаровиробників у кредитах, але практика свідчить, що найдійовішим механізмом є кредитна спілка.

Стан вивчення проблеми. Проблема кредитування та кредитних відносин на селі присвячена значна кількість наукових праць вчених-аграрників, зокрема П.Т.Саблука, М.Я.Дем'яненка, А.Г.Борща, Н.М.Єфіменка, О.О.Непочатенко, О.Г.Малій, О.Ю.Шубко та інших. Поряд з цим, сучасні умови кредитування вимагають проведення подальших досліджень щодо підвищення ефективності залучення кредитних ресурсів, зокрема фермерськими господарствами.

Завдання і методика досліджень. Завдання дослідження полягають у вивченні стану та перспектив надання кредитів фермерським господарствам кредитними спілками, виявленні шляхів подальшого розвитку взаємовідносин між кредитними спілками та фермерськими господарствами.

Результати досліджень. У сучасних умовах господарювання, зважаючи на загальносвітову тенденцію підвищення обсягу кредитних операцій та поширення розрахунків у кредит, кредитні спілки по-

сідають особливе місце серед фінансових посередників, що діють на фінансовому ринку України.

У першу чергу, кредитні спілки сприяють перетворенню грошових заощаджень громадян у фінансові ресурси. Таким чином, акумулюючи частину валового внутрішнього продукту (ВВП), вони мають можливість перетворювати її на суттєвий інвестиційний ресурс. З іншого боку, діяльність кредитних спілок направлена на задоволення фінансових потреб малих та середніх підприємств, частка яких у сукупному ВВП становить 50-60%. Отже, їхня відмінність і в той же час перевага над іншими фінансово-кредитними інститутами полягає в тому, що вони мобілізують найдешевші фінансові ресурси, використання яких спрямоване на розвиток бізнесу і розширення споживчого попиту населення.

Станом на 30 червня 2010 року в Україні діяло 700 кредитних спілок.

У I півріччі 2010 року, порівняно з аналогічним періодом 2009 року, їхня кількість зменшилася на 121 одиницю, або на 14,7%. Це пояснюється, перш за все, наслідками прояву фінансової кризи – істотним погіршенням платоспроможності кредитних спілок, у результаті чого посилювався контроль з боку Держфінпослуг, зокрема, вжиття заходів до кредитних спілок, які систематично не виконували заходів впливу, що раніше застосовувалися до них [5].

Станом на 30 червня 2010 року кількість членів кредитних спілок становила 1520,6 тисяч осіб. У I півріччі 2010 року, порівняно з аналогічним періодом 2009 року, кількість членів кредитних спілок зменшилася на 631 тисячу осіб, або на 29,3% [5].

Кредитні спілки надають фінансові послуги практично кожній четвертій українській родині і залишаються важливим механізмом кредитування широких верств населення, суб'єктів малого підприємництва, фермерських господарств, робота з якими не була і не є пріоритетною для банків та інвестиційних фондів. Загальний кредитний портфель кредитних спілок України станом на 30 червня 2010 року складав 2743,2 млн. грн. За перше півріччя 2010 року кредитний портфель скоротився на 33,4% порівняно з аналогічним періодом минулого року [5].

Незважаючи на значне скорочення обсягів кредитування кредитними спілками, як і в попередні роки, найбільший попит мають споживчі кредити, частка яких становить 39%, або 1 064,3 млн. грн. Друге місце посідають кредити на інші потреби – 29%, або 802,0 млн. грн. Значну частку мають комерційні кредити та кредити, видані на придбання, будівництво та ремонт житла. Кредитування ведення селянських та фермерських господарств, як і в попередні періоди, має незначну частку в загальному обсязі виданих кредитів (близько 2%)[5].

В умовах фінансової кризи особливого значення набувають фінансові установи із соціальною складовою, які здатні захистити від

знецінення заощадження населення, забезпечити доступними фінансовими послугами громадян і мале підприємництво.

У наявних умовах розвитку, незважаючи на значну кількість зареєстрованих кредитних спілок, можна констатувати їх неефективне функціонування.

Згідно з Концепцією розвитку системи кредитної кооперації, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України, серед найважливіших сучасних проблем розвитку кредитних спілок варто виділити:

- недостатній рівень капіталізації для належного виконання їхніх зобов'язань перед членами;
- відсутність діючої інфраструктури фінансової й технічної підтримки ефективної діяльності кредитних спілок;
- відсутність ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок, у тому числі системи гарантування вкладів;
- існування значної кількості кредитних спілок, що у своїй діяльності не дотримуються основних принципів міжнародного кооперативного руху й вимог щодо захисту прав їх членів;
- низький рівень професійної діяльності й технічної оснащеності переважної більшості кредитних спілок [3].

Тому головною метою розвитку національної кредитної кооперації є здійснення заходів, спрямованих на стабілізацію системи кредитної кооперації в Україні та підвищення її конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг.

У короткостроковій перспективі доцільним є забезпечити збільшення платоспроможності кредитних спілок та підвищити рівень захисту їх вкладників. Вирішення зазначених завдань, пов'язане з необхідністю удосконалення фінансових нормативів, які мають вплинути на зменшення ризиків, притаманних діяльності кредитних спілок, та удосконалити недобросовісним посадовим особам маніпуляції з фінансовими ресурсами кредитних спілок у власних корисних цілях.

Специфікою кредитування невеликих фермерських господарств є те, що фермер, якому необхідно 10-20 тис. грн., звернеться скоріше в будь-який кредитний союз, до партнерів або сусідів, ніж у комерційний банк. Це обумовлюється, як правило, більш простою процедурою одержання кредиту, незначними додатковими витратами або їхньою відсутністю взагалі, часто більш низькою ставкою по кредиту, а головне – не обов'язковістю кредитного забезпечення у вигляді застави. Для банків фермери також звичайно є менш важливими клієнтами, ніж великі сільськогосподарські підприємства, що беруть значні суми кредитів. При цьому практика показує, що фермерські господарства в цілому краще повертають кредити, ніж великі реформовані сільгосп підприємства. Однією з додаткових перешкод на шляху одержання невеликим фермерським господарством кредиту в комерційному банку є проблематичність в одержанні компенсації частини кредитної ставки з боку держави. Багато фермерів відзначають, що

великі сільськогосподарські підприємства мають великі шанси на одержання даної пільги.

Існуючі в багатьох регіонах кредитні спілки звичайно пропонують більш високі кредитні ставки, але приваблюють простотою процедур при оформленні кредиту. Однак цей вид кредитування поки ще майже не розвинутий і такі спілки працюють скоріше як каси взаємодопомоги і не мають у своєму розпорядженні достатніх ресурсів. Також фермерські господарства можуть одержувати кредити в Державному фонді підтримки фермерських господарств, хоча через брак коштів фонд не забезпечує навіть 5% потреби фермерів у кредитних ресурсах.

Гальмує розвиток системи кредитного обслуговування аграрного сектора економіки неврегульованість таких питань, як нерозвиненість ринку землі, що унеможливорює її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, недоступність малих і середніх підприємств до фінансових послуг, високі відсоткові ставки. Велике значення для розвитку сільськогосподарського виробництва має державна підтримка. Сьогодні її механізм є малоефективним і не дозволяє задовольнити всі потреби аграріїв.

З огляду на низку проблем, актуального значення набуває вирішення проблеми удосконалення кредитних відносин у системі економічного механізму функціонування сільського господарства. Саме тому херсонська кредитна спілка «Громада» особливу увагу приділяє розвитку сільськогосподарського кредитування. На жаль, на сьогоднішній день воно переважно представлене кредитуванням особистих селянських господарств, проте кредитна спілка «Громада» вбачає перспективу у кредитуванні всіх фермерських господарств Херсонщини.

Однак існують певні негативні фактори та тенденції, що стримують подальший розвиток системи кредитної кооперації. Серед них: недосконалість законодавства, що регулює діяльність суб'єктів системи кредитної кооперації, зокрема значна обмеженість можливостей кредитних спілок у наданні фінансових послуг їх членам та юридичним особам; невідповідність рівня капіталізації більшості кредитних спілок обсягу зобов'язань перед їх членами; недостатня поінформованість населення про діяльність кредитних спілок; концептуальна невизначеність діяльності кредитних спілок на тривалу перспективу; неадаптованість законодавства України, що регулює ринок кооперативного кредитування, до законодавства ЄС; збільшення концентрації ринку кооперативного кредитування.

Кредитування аграрного сектора комерційними банками значно збавило оберти, однак дрібні сільгоспвиробники цього не відчули: банківські кредити для них не були досяжні ніколи. Проте це не означає, що фермерові чи селянинові-одноосібнику немає де пози-

чити грошей. Для того й існують в Україні кредитні спілки, щоб кредитувати позичальників, у тому числі і фермерів, на мікрорівні.

Ситуація, коли банки не мали бажання обслуговувати сільське населення, існувала в більшості країн світу. І селяни ще півтора століття тому самі знайшли єдиний ефективний вихід. Вони почали створювати власні організації фінансової взаємодопомоги – кредитні кооперативи та спілки, в яких селяни були одночасно власниками та користувачами послуг. Згодом ці кооперативні установи почали об'єднуватись у місцеві кооперативні банки, які, у свою чергу, створили регіональні та центральні кооперативні банки. Так народилися системи сільської кредитної кооперації у багатьох країнах світу. Більшість держав, як правило, сприяла цьому процесу фінансової самоорганізації сільського населення.

Нині системи сільської кредитної кооперації посідають важливе місце у кредитно-фінансових системах більшості країн світу. Наприклад, в Угорщині система ощадно-кредитних кооперативів має майже 4 млрд. євро активів і переважно обслуговує потреби сільських жителів. Угорські ощадно-кредитні кооперативи налічують близько 1,7 тис. відділень – це на 3,1 тис. існуючих населених пунктів. Кооперативи працюють і в таких населених пунктах, в яких не вигідно працювати комерційним банкам, бо цього потребують їх члени. При цьому вони надають весь спектр банківських послуг, навіть обслуговують бюджети місцевих територіальних громад. У Франції система сільських кооперативних кас Credit Agricole обслуговує дві третини французького аграрного сектора і має понад 875 млрд. євро активів. Система кредитних кооперативів із своїм центральним кооперативним банком Rabobank, охопивши майже 40% ринку депозитних вкладів Нідерландів, на 90% забезпечує потреби аграрного сектора країни в кредитних ресурсах [4, с.139].

Наведені факти переконливо свідчать про важливе значення кооперативних фінансово-кредитних установ у банківських системах не тільки цих, а й інших розвинених країн.

Для вирішення проблеми кредитування села в Україні необхідно створити подібну до європейських моделей систему кредитної кооперації. Вона має будуватися за принципом «знизу – догори» і може складатись із трьох рівнів.

Перший рівень кредитної кооперативної системи могли б скласти кредитні спілки, що діють у районних центрах, і кредитні кооперативи, членами яких є підприємства АПК. Ці організації формують основу системи, перебувають у власності селян і надають їм необхідні фінансові послуги. Слід зазначити, що необхідність створення таких організацій, як кредитні кооперативи, викликана лише одним – існуючою заборонаю кредитним спілкам надавати фінансові послуги юридичним особам (фермерським господарствам, малим сільським підприємствам). У разі законодавчого вирішення цієї проблеми фун-

кції установ першого рівня могли б успішно виконувати лише кредитні спілки.

Другий рівень системи формують безпосередньо місцеві (обласні) кооперативні банки. Це – повноцінні банківські установи, власниками і клієнтами яких є кредитні кооперативи та спілки.

Третій, національний, рівень – Центральний кооперативний банк – логічно завершує побудову кооперативної фінансової системи аграрного сектора, об'єднуючи обласні кооперативні банки та кредитні кооперативи і спілки, що працюють із аграрним сектором.

Висновки та пропозиції. Створення в Україні такої європейської моделі фінансово-кредитного обслуговування села – єдиний ефективний шлях розв'язання фінансових проблем вітчизняного аграрного сектора та забезпечення фінансовими послугами сільської місцевості. Це – справа державної ваги, і уряд мав би підтримати цей процес. Конкретним кроком до цього було ухвалення Кабінетом міністрів національної Концепції розвитку системи кредитної кооперації в Україні.

Якщо ж Концепцію буде прийнято як закон, кредитні спілки одержать такі нові можливості:

– включати до числа своїх членів юридичних осіб (малі підприємства та фермерські господарства) і надавати кредити юридичним особам;

– розширити перелік фінансових послуг, що їх кредитні спілки можуть надавати своїм членам;

– збільшити фінансові ресурси, доступні кредитним спілкам.

А це, без сумніву, сприятиме соціально-економічному відродженню українського села.

Перспектива подальших досліджень. У підсумку слід зазначити, що пошук варіантів подальшої продуктивної співпраці між кредитними спілками та фермерськими господарствами щодо залучення останніми недорогих кредитних ресурсів є дуже важливим для вирішення фінансових проблем вітчизняних фермерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дадашев Б.А. Кредитні спілки в Україні / Б.А.Дадашев, О.І.Гриценко. – К.: «Центр учбової літератури», 2010. – 109с.
2. Закон України «Про кредитні спілки» від 20 грудня 2001 р. № 2908-II // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №15. – с. 101.
3. Концепція розвитку системи кредитної кооперації від 7 червня 2006 р. № 321-р // Урядовий кур'єр. – 2006. – №142. – с.11
5. Оленчик А.Я. Кредитні спілки в Україні: основні засади діяльності. Навчальний посібник. В 2-х книгах. Книга перша / А.Я.Оленчик. – К.: УІРФР, 2006. – 656с.

6. Підсумки діяльності кредитних спілок, інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права за I півріччя 2010 року [Електронний ресурс] // Держфінпослуг. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/ks_2_kv_2010.pdf

УДК 519.86:631.172

КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.І.ГЕРГЕЦ – магістрант,

О.П.НАЗАРОВА – к.т.н., доцент, Таврійський ДАТУ

Постановка проблеми. Дослідження проблеми інвестування економіки завжди знаходилося у центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання в цілому. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро – і макрорівнях.

Стан вивчення проблеми. Інвестиційна привабливість окремої країни, регіону, галузі чи підприємства є вагомим орієнтиром для інвестора при прийнятті рішення стосовно вкладення капіталу. Привабливість окремих галузей економіки або ж регіонів країни для інвесторів необхідно враховувати при здійсненні структурної та регіональної політики, а також при визначенні пріоритетів інвестування. Коливання кон'юнктури ринку змінюють умови діяльності у різних галузях економіки, що спричиняє актуальність дослідження питань інвестиційної привабливості на різних рівнях.

Дана проблема досліджується в працях таких вчених, як Андрійчук В.Г., Гайдуцький А.П., Гуткевич С.О., Долішній М.І., Іваницька Г.Б., Микитюк В.М., Савчук В.П., Черевко Г.В., Федоренко В.Г., Хрущ Н.А., Шевчук В.Я. та ін.

Завдання і методика досліджень. Метою статті є дослідження тенденцій зміни інвестиційної привабливості сільськогосподарської сфери, розробка напрямів удосконалення інвестиційної діяльності у сільському господарстві Запорізької області. Практично розглянута задача когнітивного моделювання діяльності підприємств у Запорізькій області.

Результати досліджень. У системі відтворення, безвідносно до його суспільної форми, інвестиціям належить найважливіша роль у справі відновлення і збільшення виробничих ресурсів, а, відповідно, і забезпечення відповідних темпів економічного росту.